

מראי מקומות - בבא מציעא כ"א

הוי יאוש. וע"ע בריטב"א שכ' עוד חידושים בציורי המשנה, חידוש דכריכות הוא דמקום לא הוי סימן כיון דמנשתפו, וסימן בגופם לא הוי סימן משום דעשוי לידרס. וע"ש עוד איך שביאר כ"א מהו החידוש בהא דהרי הוא שלו.

(ה) **פירות מפוזרין מעות מפוזרות - כ' הריטב"א** ישנים דהרי אלו שלו אף למ"ד דמגין הוי סימן, או משום דאדם אינו יודע כמה פירות ומעות הוא נושא, ולמאי דס"ד דמיירי דרך נפילה, ודאי י"ל שאינו יודע כמה נפלו.

(ו) **הרי אלו שלו, דברי ר"מ - העיר הפורת יוסף,** הא לכאו' מיותר הוא לומר דהרי הוא שלו, שהרי כבר קתני כן ברישא. ות"י דאם לא הי' קתני אלא אלו מציאות שלו, ה"א דרק אינו חייב להכריז, אבל אינו יכול להחזיקם לעצמו (וע"ש שהעיר מהא דאי' לקמן [כד:]: דהגמ' דייק מלשון הרי הוא שלו דשלו הוא ממש, וע"ש מש"כ לחלק), קמ"ל במה ששנה עוד פעם הרי הוא שלו, דדוקא הוא.

(ז) **מצא פירות מפוזרין, וכמה - כ' תוס'** ד"וכמה" היינו ג"כ מדברי ר' יצחק, דאל"ה מאי בעי וכמה, לוקי דרך נפילה שאין בה שום שיעור, כמבואר בגמ'. אולם ע' ברמב"ן דהעיר דא"כ ק' על ר' יצחק גופי', למה אוקים מתני' בהכי, לימא דמתני' דרך נפילה, ואפי' טובא נמי. ולכן פי' דקו' הגמ' הי' מחמת דקיי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, וא"כ ע"כ מתני' מיירי במכנשתא דבי דרי, כדאי' בעמוד ב', ולכן שפיר הק' וכמה, ולכן שפיר י"ל דהגמ' הק' כן. אלא דא"כ ק"ק, למה הק' אי דרך נפילה, וכו', הרי ע"כ במכנשתא דבי דרי עסקי'. ות"י הרמב"ן דהגמ' לא ידע דהגמ' ור' יצחק ס"ל דבמכנשתא דבי דרי מיירי, ולכן שפיר הק', עד שבא ר' עוקבא וביאר דבמכנשתא דבי דרי מיירי.

(ח) **ואי דרך הינוח, אפי' בציר מהכי נמי לא - הק' המהר"ם שי"ף,** דלמא מיירי בדרך הינוח, אלא דס"ל דמקום לא הוי סימן, וא"כ אפי'

(א) **אין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שלישי - ע' ברשב"א** שהביא ממי שפי' דמיירי שהשטר והשובר יוצאין מתחת יד שלישי. והק' עליהם, א"כ, מאי איריא מחת שובר, תיפוק לי' משום נאמנותו של השלישי שהשטר תחת ידו, אלא ע"כ מיירי דרק השובר יוצא מתחת ידו, ואף שאין עליו עדי קיום, מ"מ נאמן משום שהמני'.

(ב) **דהא הימני' - כ' הנמוקי יוסף (יב. בדפיו)** דכיון דהסברא הוא דהא הימני', א"כ אפי' אם ראו השובר תחת ידו, שאין לו מגו, מ"מ נאמן, דאם לא ראו שובר תחת ידו, א"כ אין צריכינן להא דהימני', דתיפוק לי' מדין מגו.

אלו מציאות

(ג) **מצא פירות מפוזרין - פרש"י,** נתיאשו הבעלים מהן והפקר הן. אולם ע' בתוס' בב"ק (סו. ד"ה כיון) שכ' שאין יאוש כהפקר גמור, דאם הי' כהפקר, א"כ אפי' אם באיסורא אתא לידו יהי' יכול לקנות מן ההפקר. וע' בנתיבות (רס"ב, ג'), שכ' לפרש החילוק בין יאוש להפקר בדעת תוס', דהיכא דמיאש מאבידה, וכלה יאוש שלו קודם שזכה בו שום אדם, הדין הוא דאי"צ לחזור ולזכות בו, אלא זכה בו מיד כיון שראה בו ושוב אינו מיאש עליו. אולם ע' במחנה אפרים (זכ"י מהפקר ז'), דדייק דס"ל לרש"י בגיטין (ל"ט) דיאוש הוי הפקר ממש. ומה שהק' תוס' דא"כ למה צריך לשלם היכא דבאיסורא אתי לידו, פי' המחנ"א דשאני גזלן דכיון דאינו ברשותו של הנגזל, לא מהני יאוש שלו להפקירו. וע"ע בקצות (שס"ב, א') שכ' בדעת רש"י שם דאף אם יאוש מטעם הפקר, מ"מ אינה הפקר מדעת, אלא דיאוש הוי סילוק רשותו ומהני כמו הפקר.

(ד) **פירות מפוזרין, וכו' - כ' הרשב"א** דמה דנקט המשנה כל ציורים אלו, לפי אביי היינו לאשמעינן דכל הני הרי הן של המוצא מיד, אף דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, ולפי רבא לאשמעינן גופא הא דיאוש שלא מדעת

דכיון דענין ממונא הוא, לכן אזלי' לקולא. וכ' דבכה"ג פליגי לענין ספק איבעיא דאבידה, וצ"ע, שהרי הרא"ש כאן החמיר טפי מהרמב"ם, וכ' דאפי' בדיעבד חייב להכריז נואף דשי' הרא"ש הוא דתקפו כהן מוציאין אותו מידו, מ"מ עדיין ק' למה צריך להכריז בכלל, הרי לפי דברי הגר"א צריך להיות הרא"ש המיקל כאן אף לכתחלה, וצ"ע. וע"ע בשיעורי ר' שמואל (סי' ד', אות א'), ובדברות משה בנדרים (ה', ענף ב') בביאור פלוגתת הרמב"ם והרא"ש.

(א) **יאוש שלא מדעת, אביי אמר לא הוי יאוש, ורבא אמר הוי יאוש, וכו' - כ' בשטמ"ק בשם הראב"ד להק', דלכאור' מח' אביי ורבא שייך לענין אם יש ברירה או אין ברירה, ולכן צריכין לאפלוגי בעלמא, ומ"ש דפליגי רק הכא. וכ' "אלא שיש למבין להפליגו מענין ברירה". וע' באור שמח (שקלים ג', סוף ה"ד), שהביא דברי הראב"ד, וכ' דאולי כוונתו דאין שייך ברירה א"כ היו ב' צדדים בשעת החלות, ואין ברור לאיזה מהם כיוון, וע"י ברירה יכולים לומר דבאמת זה הי' כוונתו מעיקרא. אבל כאן, הרי לא ידע האובד כלל על אבידתו בשעת האבידה, וא"כ אין שייך לומר דנתברר דבאמת הי' כוונתו להתייאש אז, ולכן אין זה שייך לברירה כלל.**

(ב) **אביי אמר לא הוי יאוש, וכו' - ע' בקהלות יעקב (כ"ו, א', ד"ה ולענ"ד) שחקר בדעת אביי, האם משום דס"ל דמה דעומד ליאוש לא מהני, וצריך יאוש בפועל, או דלמא מודה דאף אם עומד ליאוש מהני, אלא דס"ל דדבר שאין בו סימן אינו עומד כ"כ ליאוש, דדלמא הבעלים ירדפו לחזור על המוצא ויחזור על עדים. עוד כ' (סוף אות ב') לחקור בדעת רבא, האם ס"ל דכיון דעומד להתייאש, אמרי' דודאי מייאש אחר זמן, ומהני יאוש למפרע כיון שהי' עומד להתייאש, או דלמא אי"צ כלל להיאוש דלבסוף, דבהא גופא דעומד להתייאש סגי להיות כיאוש.**

(ג) **דכי אתא לידי, באיסורא הוא דאתא לידי - פי' תוס' בב"ק (סו. ד"ה הכא) דהיינו דכיון דכבר נתחייב בהשבה, שוב לא שייך יאוש עליו. אולם ע' ברמב"ן לקמן (כו. ; ובביאור**

בדרך הינוח הר"ז שלו. ותי' דהמקשה מקשה לדבריו, דאמר קב בד' אמות שלו הם, הא יותר חייב להכריז, וא"כ ע"כ ס"ל דמקום הוי סימן.

(ט) **קביים בח' אמות מאי - יש להעיר, הרי לכאור' זהו ממש השאלה דחצי קב בב' אמות, האם העיקר משום הטירחא או החשיבות. וכן יש לשאול בכל השאלות הבאים, הרי לכאור' כל השאלות שוים, דזהו הנדון (ובשלמא למש"כ תוס' בתירוצו השני, דמיירי בחצי קב בשתי אמות מרובעות, א"כ י"ל דשאלה השניה הוא בקביים בח' אמות מרובעות, וא"כ אין השאלות שוות, אבל לתירוצו הראשון מא"ל, וכן לגבי השאלות האחרות קשה). וע' ברשב"א דאה"נ, כל השאלות שוות, אלא דלאו כולהו בחד בי מדרשא איתמרו, ובא ר' אשי וסידרן כולהו הכא. עוד כ' דבאמת יש קצת טעם בכולם דליכא באידך, למשל, דאפי' את"ל דטעמא משום דלא חשיבי, ושומשמין חשיבי, אפ"ה י"ל דכיון דאיכא טירחא יתירא מפקר להו, או דלמא כולהו מילתא בחשיבותא תליא, וא"כ אע"ג דאיכא טירחא יתירא לא מפקר להו, כיון דחשיבי. ולא ביאר הרשב"א מהו החילוק בין חצי קב בב' אמות ובין קביים בח' אמות, וע' בשטמ"ק מש"כ בזה.**

(י) **תיקו - כ' הרא"ש (סוף סי' א') דכיון דלא אפשריטא, ספיקא דאורייתא לחומרא, וחייב להכריז. אולם ע' ברמב"ם שכ' דכל אלו ספק, וכיון שכן, מספק לא יטול, ואם נטל, אינו חייב להכריז. וע' בביאור הגר"א (חו"מ ר"ס, בסעי' ז' [אות כ"ד]), שכ' שכן דעת הרמב"ם בכל ספק, וציינ' למש"כ הר"ן בנדרים (ז.), ושם הביא הר"ן מח' הראשונים היכא שיש ספק באיסור שהוא בענין ממונות, וכמו ספק ממון עניים, האם הוי בכלל ספק איסור, וצריכים להחמיר ככל ספק דאורייתא, או יותר דומה לספק ממון, ואמרי' דהמע"ה. וע' בדברי ביאור הגר"א בחו"מ סי' קנ"ה (בסעי' ג', אות ח'), דכ' דשי' הרמב"ם בספיקות אלו הוא להחמיר לכתחלה, כיון דספק איסור הוא, אבל להסירו אח"כ מידו, בזה אין מסירין, משום דס"ל להרמב"ם דתקפו כהן אין מוציאין אותו מידו. וכ' דהרא"ש שם ס"ל**

אולי כוונת המשנה לומר דמותר לו להחזיקם עד לאחר שמייאש, וממילא אז יהי קונה אותם. וכ' דאולי משמע מהמשנה דהרי הוא שלו מיד, אבל אה"נ, אם החזיקם עד לאחר יאוש יהיו שלו אף לאביי, וכ' דדוחק הוא. ותי' די"ל דאף להר"ן אסור ליטלו, ואף שאין דעתו לכלותו קודם יאוש, אלא להחזיקה עד אחר יאוש, וא"כ עדיין חשיב באיסורא אתא לידי, ואולי אף איסור גזל יש בה. אולם כ' דלהרמב"ן עדיין לא א"ש, שהרי ודאי לא נעשה שומר היכא שאין לו חיוב השבה, אלא צ"ל או דהרמב"ן ס"ל דלשון המשנה משמע שמותר ליטלם מיד, א"נ דחולק על הר"ן, וס"ל דאף אם אין בו סימן יש חיוב השבה, וחייב להגביה לדבר שאין בו סימן, על צד הספק דלמא יבררו הבעלים ע"י עדים, או שיבא צורבא מרבנן ויכיר ע"י טביעת עין.

(טז) **הא לא ידע דנפל מיני- ע' בפני יהושע (כה):** בתוד"ה ואם) שנקט בדעת הרמב"ם דהיכא דאין ברור אם מייאש או לא, הדין הוא דצריכין לדעת בודאי דמייאש, ואל"כ אינו יכול ליטול האבידה לעצמו. ואף דקיי"ל דמספיקא אין מוציאין מיד המוחזק, דאמרי' דאם נטל לא יחזיר, מ"מ הכא שאני, דכיון דבשעת נפילה ממש ודאי לא ידע, ולא נתייאש, א"כ בשעת מציאה נמי יש לאוקמא אחזקתו שעדיין לא נתייאש.

(יז) **הכא במכנשתא דבי דרי עסקינן, דאבדה מדעת היא- ע' בקצות (רס"א, א'),** שהביא מה שהק' האחרונים מכאן על שי' הרמב"ם דאבדה מדעת אינו שלו, רק שאינו חייב בהשבת אבדה (דלא כהטור), דהא כאן אמרי' בפירוש דאבדה מדעת היא, ומשנה אי' דהרי הוא שלו, וכ' הש"ך דלהרמב"ם צ"ל דלשון "אבדה מדעת" אין פירושו שזה בכל מקום, ודוחק הוא. וכ' הקצות די"ל דס"ל להרמב"ם דכיון דסוגיין הק' לאביי, דס"ל דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, וא"כ למה פירות מפורזין שלו, הרי אף אם מייאש עכשיו, הרי מעיקרא לא הוה יאוש, ולא מהני יאוש כיון דכבר אתא לידי. וע"ז תי' הגמ' דמייאש במכנשתא דבי דרי, ולכן כיון דאבדה מדעת היא, ממילא אין שייך לומר דבאיסורא אתא לידי, שהרי לא הי' חיוב השבה מעולם,

טפי במלחמת, יד: בדפיו) שכ' דכיון דהמוצא נטל האבידה קודם יאוש, א"כ עכשיו הרי הוי ידו כיד בעלים, וממילא לא מהני יאוש, כיון דלא שייך יאוש על דבר שהוא ברשותו של אדם. וע' בקצות (רנ"ט, א'), שהעיר דלדעת הרמב"ן, במאי עסקינן הא דיש בו סימן, אם מיירי דנטלה ע"מ לגזלה, א"כ לכאו' כי מייאש לבסוף, נקנה הוא ביאוש, כיון דלעולם לא הי' בידו בתורת שמירה לבעלים. ואם מיירי שנטלה ע"מ להשיבה, א"כ לכאו' אפי' אם נטלה לאחר יאוש לא מהני להיות שלו, כיון שהגביה ע"מ להשיבה לבעלים. ותי' דהיכא דמייאש הבעלים קודם שהגביה, א"כ אפי' אם נוטלה ע"מ להחזירה לבעלים, מ"מ אינו נעשה שומר של הבעלים, כיון שלא נטלה לזכותה לבעלים, וכיון שהבעלים כבר ייאש ממנה, א"כ אינו נעשה שומר אבידה עליו, דרק היכא שהוא שומר אבידה, והוי שומר שכו', נעשה ידו כיד הבעלים.

(יח) **בזוטו של ים ובשולליתו של נהר, אע"ג דאית בי' סימן, רחמנא שריי- פי' הריטב"א, דאפי' אם ידע לאלתר ולא נתייאש כלל רחמנא אפקרי', כיון דאבודה ממנו ומכל אדם. וע' ברמב"ן לקמן (כו). שהביא מש"כ רש"י בב"ק (סו). דהמקור דיאוש קני הוא מהא דאמרי' דאבדה ששטפה נהר מותרת. וכ' הרמב"ן דאינו כן, שהרי זהו יאוש שלא מדעת, אלא התם רחמנא שריי, והוי הפקר. וע"ע באבן האזל (גו"א ו', א'), שהביא שגם הרמב"ם כ' דהיתר של זוטו של ים הוא מדין יאוש, וע"ש מש"כ לפרש איך יפרש סוגיין, ולמה לא הוי ישל"מ.**

(יט) **ת"ש, פירות מפורזין- ע' באמרי משה (ל"ז, ה'),** שהביא מש"כ הר"ן דאף דקיי"ל כאביי, מ"מ כל שהוא דרך נפילה ואין בו סימן, אם יכולין לומר דהבעל ידע בי', הרי הוא שלו, ואם לאו, לא יטול. והק' האמר"מ, א"כ, הרי לכאו' יצא דאם נטל המציאה קודם יאוש, והחזיקו עד לאחר יאוש, דאז יהי' שלו, דהא אין בו חיוב השבה, וגם אינו נעשה שומר על האבידה, וא"כ בין להרמב"ן ובין לתוס' הנ"ל, צריך להיות הדין דקונה אח"כ ביאוש. וא"כ, מה הק' הגמ' מכל ציורים דמתני',

עניים שבהלקט, שהרי כבר ממון עניים הוא, וצריכים גדרי הקנאה. ולזה מהני הפרשה דיאוש להפקיע הלקט מרשותם של העניים כדי שיהי' העשירים יכולים לזכות בה. אולם ע' בקובץ שעורים (ב', י"ז), שהביא מה שמבואר בדעת הרמב"ם שאין הדין דעשיר יכול ללקחו אחר שמייאש העניים מדין יאוש הוא, שהרי ס"ל להרמב"ם דאינו ממון עניים כלל, ולכן אין שייך לומר דיאוש מועיל להתירם, אלא ההיתר הוא גופא משום הדין דלא לעורבין. ומה שהגמ' הביא הא דעניים אחרים מייאשים, אי"ז שייך כלל לדין דיאוש מהני כלל, אלא דלא נח' אביי ורבא רק לענין יאוש, וכמו דמבואר מהא דהגמ' הק' מתרומה לקמן, וא"כ י"ל דה"ה כאן, הגמ' רק מביא מהתם דאף דלא מייאשו ממש, מ"מ עומד שיהיו מייאשים, וא"כ הי' מקום לומר דמשו"ה חל הדין ולא לעורבים, וע"ז תי' הגמ' דמייאשי כבר מעיקרא.

(כב) מעיקרא איאוש-י הק' רעק"א, הא איכא גם עניים קטנים, ויאושן לא מהני, דמקרי יאוש שלא מדעת, ואיך מותר ליטול הלקט, והניח בצ"ע. וע' בתורת זרעים (פאה ח', א') שתי' על דרך הקובץ שעורים שהבאנו לעיל, דבאמת אי"צ הדין יאוש בפועל כדי להתיר הממון לעשירים, אלא ההיתר הוא שעכשיו אינו אלא לעורבים (והדמיון ליאוש הוא כדברי הקו"ש ג"כ, כמו דהגמ' מדמה לתרומה).

(כג) הנך מעיקרא איאוש מיאש- הק' הריטב"א, א"כ עניים דאתו מדוכתא לדוכתא אמאי מותרין בלקט. ותי' דכל עני שבא מקודם נמושות, ראי' הוא שלא מייאש מעיקרא. וע' בדבר אברהם (א', י"ג, ב') שתמה על קו' הריטב"א, אטו משום שמייאש, אסור עליו לחזור וללקוט, ומי שהעני אחר שעזב הבעלים הלקט, האם אסור לעני זו ללקוט, והניח בצ"ע.

כיון דאבדה מדעת היא. וא"כ, אף דלא הי' שלו בשעת האבידה, אבל כיון דעכשיו מייאש עליו, ולא הי' שייך בה איסורא אתא לידי', ממילא עכשיו הוי שלו אף לאביי.

(יח) ת"ש, עיגולי דבילה, וכו'- כ' התוס' הרא"ש (בעמוד א') דמה שלא הק' הגמ' מכריכות ברה"ר, היינו משום דכל ציורי דמתני' מיירי בדרך נפילה, ואילו כריכות מיירי בדרך הינוח (וכמש"כ תוס' שם), וא"כ בזה לא שייך להק' שהי' יאוש שלא מדעת, דהא ודאי ידע.

(יט) ת"ש, לשונות של ארגמן וכו'- כ' הריטב"א שלא הי' צריך להק' מחתיכות של בשר, וגיזי צמר ואניצי פשתן, דהני כעגיולי דבילה נינהו דיקרי.

(כ) המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו'- ע' בקצות (רנ"ט, א') שהביא מש"כ הרמב"ן (שהבאנו לעיל) דהביאור בהא דבאיסורא אתא לידי' היינו דיאוש לא מהני ברשותו. והק' מהגמ' כאן, דמבואר דשייך יאוש אף בבהכ"נ ובביהמ"ד, אף דלכאו' הו"ל חצר השותפין, וא"כ למה מהני יאוש. עוד כ' להק' מהגמ' דתאנה בסוף העמוד, דהק' הגמ' משם אף דתאנה הוי ברשותו, וא"כ לדברי הרמב"ן לא מהני יאוש [וצע"ק קו' ז]. ותי' דמש"כ הרמב"ן דיאוש לא מהני ברשותו, היינו היכא דחצרו זוכה בשבילו, אבל היכא שאין חצרו זוכה בשבילו, אז אין הוי הדין דשפיר מהני יאוש.

(כא) איכא עניים בדוכתא אחרינא דלא מיאשי- הק' הדבר אברהם (א', י"ג, א'), מה לי ולייאוש שלהם, תיפוק לי' דכיון דלא יבואו כאן, ממילא הו"ל נשאר לעורבים, וקיי"ל דלעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולעטלפים. וכ' ליישב דבאמת צריכין ב' הטעמים, הא דיאוש שלהם, והא דולא לעורבים. דהיינו, דדין זה דולא לעורבים לא שייך אלא היכא דעדיין לא חל הדין עזיבה מעיקרא, אז אמרי' דאם לא יחול אלא לעורבים, וכו', לא חל הדין עזיבה בכלל. אבל היכא דכבר חל הדין עזיבה, אז לא מהני הא דנשאר רק לעורבין כדי להפקיע דין ממון